
Kabdebó Tamás

AZ ÓDA

Egyfelvonásos élő műltadarab

Szereplők

ATTILA = József Attila
LAJOS = Nagy Lajos
DIDE = Kosztolányi Dezső
ARTÚR = Koestler Artúr
ANDOR = Németh Andor
PALI = Ignó Pál
FERI = Fejtő Ferenc
JUDIT = Szántó Judit
MÁRTI = Marton Márta
STATISZTÁK = egy pincér és egy virágáros lány

Kosztolányi és Németh Andor kivételével, akik idősebbek, minden szereplő késő húszas illetve kora harmincas éveiben jár

Az elképzelt színhelyek:

1. Centrál kávéház
2. József Attilaék szoba-konyhas lakása
3. Ugyanott
4. Ruszwurm cukrászda

Zene:

Latjha László Magnificát c. művének első hat perce, egyperces szakaszokra osztva:

1. Ezzel kezdjük, tehát a pár soros versmondás előtt;
2. A vers második szakaszának elmondása előtt;
3. A vers következő szakaszának elmondása előtt;
4. A vers utolsó szakasza előtt;
5. A felvonás végén, ez a rész két percig tart.

I.

ATTILA: Itt ülök csillámló sziklafalon.

(*a versmondás halk*) Az ifjú nyár
könnyű szellője, mint egy kedves vacsora melege, száll.
Szoktatom szívemet a csendhez.

Nem oly nehéz –
idesereglik, ami tovatűnt,
a fej lehajlik és lecsüng a kéz.

Nézem a hegyek sörényét –
homlokod fényét
villantja minden levél.

Az úton senki, senki,
látom, hogy meglebbenti
szoknyád a szél.

És a törékeny lombok alatt
látom előrebiccenni hajad,
megrezzenni lágy emléidet és
amint elfut a Színva-patak –
ím újra látom, hogy fakad
a kerek fehér köveken,
fogaidon a tündér nevetés.

DIDE: Főúr, kérem hozzon három dupla feketetét, az uraknak kettőt,
simán, nekem egy csöppnyi konyakkal. (*A pincér szótlanul hozza,
az asztalra teszi a rendelést.*)

ATTILA: (*újrakezdi, most is magának mondja, de hangosabban*) Itt ülök
csillámló sziklafalon...

LAJOS: Dehogyan csillámló sziklafalon ülsz. A Centrál kávéházban ülsz,
egy támlás faszéken. Előtted kerek asztal, pohár víz és egy fekete.

ATTILA: (*Mogorván*) Hagyjál.

LAJOS: Már miért hagynálak? Tartozol egy revanzs partival. A har-
mincadik lépésben mattot adtál nekem lillafüredi kirándulásod
előtt. Méghozzá ennél az asztalnál. Tehát?

ATTILA: Kértelek, hogy egyedül szeretnék lenni.

LAJOS: Persze te úgy is tudsz sakkozni, fejben, egyedül.

ANDOR: (*Attila asztalához lép*) Szerintem múltkor a Japán kávéház-
ban sakkoztatok. Ott kértél tőlem két pengőt. No ne ijedj meg,
nem akarom most visszakérni. Szeretném bemutatni neked egy

bécsi kollegámat, Koestler Artúrt, a nemzetközi újságíró. Kosztolányit nem kell bemutatnom.

ARTÚR: Örvendek. Már régóta szerettem volna találkozni önnel.

ATTILA: Örvendek. De ezt csak úgy mondom.

DIDE: Illendőségből, ugye, Attila?

LAJOS: *(Nagyot fúj, kiereszti magából a dohányfüstöt)* Mint a barna éjfél szeme pillantása.

(A többiek nevetnek)

DIDE: Ne haragudj, Attila. Hiszen ismered a vicceimet, és ezt még nem is én mondtam, hanem a Lajos.

ARTÚR: Úgy vélem, új ismerősömnek valami baja van. Holott úgy hírlík, Bécsben is, hogy nagy ígéret. Az lenne?

LAJOS: Attila, figyelj! Miért nem beszélsz, te majom?

DIDE: *(A többieknek)* Azért, mert nem tartja érdemesnek.

ATTILA: *(Odaveti)* Találjátok ki, miért.

LAJOS: Ez a dolog ma történt? Amiért nem beszélsz?

ATTILA: Igen.

LAJOS: Ma délelőtt?

ATTILA: Nem.

LAJOS: Ma délután?

ATTILA: Igen.

LAJOS: Tegnap még nem is sejtetted?

ATTILA: Nem.

ANDOR: Ha megengedi, kedves Nagy Lajos, átveszem a kérdező szerepét.

ARTÚR: Németh Andor ugye a legrégebből ismeri ezt a költőt? Mintha ezt hallottam volna Hatvany bárótól.

DIDE: Igen. És talán a legjobban. Talán nem.

ANDOR: ...Tehát... Azt akarom megtudni, mi az oka a költő különös szomorúságának. *(Attilának szögezi a kérdést)* Tárgy?

ATTILA: Igen.

ANDOR: Csak?

ATTILA: Nem.

ANDOR: Fogalom is?

ATTILA: Nem.

DIDE: *(Koestlernek)* Nem biztos, hogy tudják, de ezek barkochbáznak.

ANDOR: Tárgy és személy együtt?

ATTILA: Igen.

ANDOR: Képzelt személy?

ATTILA: Nem.

DIDE: *(Koestlernek)* Tudja, ez az Andor méltóságán alulinak tartja, hogy egy olyan rejtvényt fejtse meg, amelyikben nincs képzelt személy. Három héttel ezelőtt, amikor itt jártam, Németh Andor megfejtette Kund Abigél képzelt öreganyját.

ANDOR: *(Megköszörüli a torkát, fennhangon folytatja)* Tehát élő személy.

ATTILA: Erre sem felelhetek.

ANDOR: Hogyhogy? Se él, se hal? Talán élőhalott?

ATTILA: Nem.

ANDOR: Ahá, már értem. Te ebben a pillanatban nem tudod, hogy él-e az illető. *(Elővesz egy savanyú cukorkát és elroppantja fogai között)* Nézzük csak. Tehát ez a személy olyan ember, mint én vagy te? Férfi? Nő? Harminc körüli?

ATTILA: Igen.

ANDOR: Az élettársad?

ATTILA: Igen.

ANDOR: A tárgy, amiről itt szó van, a fejedhez repült? Összevesztetek? *(A többiek nevetnének, de Attila hangja elnyomja a kacagást)*

ATTILA: Nem.

ANDOR: Neeem? – Na jó. De ez a tárgy mégis összefüggésben van mostani lelkiállapotoddal?

ATTILA: Igen.

ANDOR: Ez a tárgy nagy? Ez a tárgy akkora, mint a fejem? Mint az öklöm? Ez a tárgy nálad van most? Ez a tárgy a feleségednél van most? Talán rajta van? A fején van? A fülén van? A kezén van? Mellette van a földön?

ATTILA: Nem, nem, nem, nem, nem, nem, nem, nem, nem.

ANDOR: Tehát ez a tárgy az élettársad gyomrában van, vagy volt. Élelmiszer? Szerves, szervetlen? Szervetlen ipari cikk, gyógyszer, de sem én, sem te nem vettük be még. Méreg?

ATTILA: Igen.

ANDOR: Tehát méreg... Tekintettel, hogy szervetlen, tehát szublimált?

ATTILA: Igen.

LAJOS: *Hydralgilium bichloratum corrosivum.*

ARTÚR: *(Súgva)* Jól értem? A felesége vagy élettársa szublimátkockát nyelt... De miért?

DIDE: Miért, miért. Öngyilkosságot kísérelt meg Judit. Mint olyan mások. Ki sikerrel, ki sikertelenül. *Atlasz hanyatlász... Ne csodálkozz a kokainistán, gondolkodj okain is tán, s megérted.*

LAJOS: Míg a költő írja a verseket, hol főtteket, hol nyerseket, és mindenre keres vers-okot, még ezekkel sem nyer sokat.

*Zene**II.*

ATTILA: Oh mennyire szeretlek téged,
ki szóra bírtad egyaránt
a szív legmélyebb üregeiben
cseleít szövő, fondor magányt
s a mindenséget.

Ki mint vízesés önnön robajától
Elvász tőlem és halkán futsz tova,
míg én, életem csúcsai közt, a távol
közelében, zengem, sikoltom,
verődve földön és égbolton,
hogyan szeretlek, te édes mostoha!

Szeretlek, mint anyját a gyermek,
mint mélyüket a hallgatag vermek,
szeretlek, mint fényt a termék,
mint lángot a lélek, test a nyugalmat!
Szeretlek, mint élni szeretnek
halandók, amíg meg nem halnak.

Minden mosolyod, mozdulatod, szavad
őrzöm, mint hulló tárgyakat a föld.
Elmémbe, mint a fémbe a savak,
ösztoéneimmel belemartalak,
te kedves, szép alak,
lényed ott minden lényegét kitölt.

A pillanatok zörögve elvonulnak,
de te némán ülsz fülemben.
Csillagok gyúlnak és lehullnak,
de te megálltál szememben.

Ízed, miként a barlangban a csend,
számban kihűlve leng
s a vizes poháron kezed,
rajta a finom erezet,
föl-földereng.

PALI: Érzem az ízét, mint még soha egy versnek így nem.

FERI: Most mondom ki, most kimondom: nagy költő vagy, Attila.

ATTILA: Várjatok csak, most még feleúton sem tartok.

PALI: A költészettel vagy ezzel a költeménnyel?

ATTILA: Ezzel is, azzal is. Igaz, ez a vers már egy állomás.

FERI: Én persze már elolvastam az Ódát, mielőtt ti ketten megérkeztetek volna. Idejövet a Hungária körút sarkánál találkoztam Attilával, tőle megkaptam a konyhakulcsot. A vers, mind a hat százával, letisztázva hevert a konyhaasztalon. Kétszer is elolvastam, és elmélkedtem felette, mielőtt ti megérkeztetek volna. Ilyen még nem volt!

PALI: Attila gyufát vett és gyertyát – ez itt létszükséglet, mert gyakran áramszünet van. Aztán meginvitált egy pofa sörre.

FERI: És te elfogadtad? Honnan van ennyi fölösleges dohányod, Attila?

ATTILA: Koradélután találkoztam Hatvanyval, aki a szokásos mellé adott még ötven pengőt, amikor meghallotta, Judittal mi történt.

FERI: Én már Nagy Lajostól hallottam, mi történt és Németh Andortól, hogy Judit jobban van.

ATTILA: Még ma, koraeste kiengedik a kórházból. Kimosták a gyomrát.

PALI: És te hagyod, hogy hazasétáljon? Vagy érte mész?

ATTILA: *(Megcsörgeti a pénzét)* Érte megyek és hazahozom taxival.

FERI: Virágot is kéne neki venni.

PALI: A virág az nem rossz, de egy versnek, egy otthonos versnek, egy hazaváró költeménynek még jobban örülne. Aztán majd szavalhatná a munkásotthonban, büszkén, mert róla szólna.

ATTILA: Lehet. Ám azt mégsem lehet uk-muk-fuk.

PALI: Mert ugyebár, Attila, ezt a szerelmi himnuszt, az Ódát nem hozzá írtad?

ATTILA: Nem hozzá, nem neki írtam. Hisz éppen emiatt borult ki.

FERI: Palikám, ha majd alkalmad lesz ezt a költeményt tüzetesebben megvizsgálni, nemcsak az ízét, hanem a szagát, tapintását, szár-

nyalását, zuhanórepülését, alászállását az emberi test és az emberi lélek mélyeibe, akkor megérted, hogy a nő, akihez írták, úgy-mond ürügyül szolgált a költőnek, hogy a szerelem lényegéről szólhasson. Valójában egy panteista himnusz írt, egy istennőhöz.

ATTILA: Ez a költemény nem igazán egy személyhez szóló. Mondjuk így, nem csupán egyetlen személyhez szóló. Minden ilyen asszony istennő.

PALI: És ki a szeretnivaló asszony?

ATTILA: Akit az ember megkíván. Tehát minden olyan nő.

PALI: Ezek szerint, azaz szerinted, minden nőt meg kéne...

ATTILA: Baszni. Minden nőt meg kéne baszni. Illene.

FERI: Legyetek egalitáriánusabbak. Minden nőnek megvan a magaszületett joga a beteljesülő szerelemhez. Hogy úgy mondjam – ne bámuljatok! – minden nőnek megvan a joga ahhoz, hogy minden vagy bármelyik férfival szeretkezzék.

PALI: Így beszél egy esztéta, egy szabadgondolkodó, egy társadalomrendész. Ezerkilencszáztizenhétben így képzeltek a szocializmust, a kommunizmust.

FERI: Nem az én elképzeléseimről van szó – kicsit elrugaskodtunk a témától –, hanem Attila új verséről. Ebben tovább lép, mint eddig bármelyik másik költő. A vers egyik szárnyára mikroszkóp, a másik szárnyára költői teleszkóp van szerelve. Az olvasó, a hallgató mélybe száll, majd szárnyal. Utazás a női test titkaitól a csillagvilágba.

PALI: Szóval égi költemény, de mégiscsak földi személyhez. Pindaros modorában és – részben – Thomas Mann, sőt Kosztolányi szókinccsével, Freud és Jung fegyverzetében, Walt Whitman lendületével.

FERI: Figyeld csak, a rímek, a szabályos ritmusok esetlegesek: a gondolatritmus vonzatai rendeznek itt el minden szóképet, hasonlatot, metaforát, metonímiát.

PALI: Nem hiányzik neked belőle a szocializmus?

FERI: Már miért hiányozna? Elhagynád-e már ezeket a dolgokat, te burzsoá nihilista. Fáradj le rólam.

PALI: Mert neked mindenből hiányzik, amiben nincs kimondva az egyenlőségesdi.

FERI: Ne cukkolj. Tudod, a társadalom beteg, a születendő új rend panacea lesz.

ATTILA: Nincs kimondva az egyenlőség, de benne van, mint ahogy bennem van. Szeretni és viszontszeretni csak úgy lehet igazán, ha a legfontosabbakban mindenki egyforma. A szerelem nivellál.

FERI: Nekem azért mégis inkább az egzisztencializmus van kimondva itt, amiről múlt héten hallottam először. *A lét dadog. Csak a törvény a tiszta beszéd.*

ATTILA: Bizonyosan igazat beszéltek. De azt nem fogjátok eltalálni, hogy boszorkánykonyhában melyik óda párlatát használtam ízelítőül.

FERI: Goethétől... ah, a fejedet rázod. Várjál csak, mintha a Varázshegyben Hans Castorp hasonlóképpen látná a szerelmét...

PALI: De nem ugyanígy. Prózaian. Nem ilyen költőien. Talán Leopardi vagy Carducci... megint a fejedet rázod.

FERI: Shakespeare nem írt ódákat... Yeats mitologizált... Swinburne... ah, nem tudom.

ATTILA: Óda a Nyugati Szélhez!

PALI: Attila, nem kellene már Juditért menned?

ATTILA: De igen. Mindjárt telefonálok egy taxiért. *(Belebeszél az öklébe)* Halló! Egy taxit kérek a Hungária úti palotához. *(Nevetnek)*

PALI: Mit mondott a tenyér-taxi, mikor jön?

FERI: Ezért a pénzért a kályhacsőbe is beszélhettél volna, Attila, mert nyár van és nincs befűtve.

ATTILA: Hípp, hopp, ott vagyok, ahol akarok. Megvárjatok! *(Becsapja az ajtót)*

III.

ATTILA: Óh, hát miféle anyag vagyok én,
hogyan pillantásod metsz és alakít?
Miféle lélek és miféle fény
s ámulatra méltó tünemény,
hogyan bejárhatom a semmiség ködén
termékeny tested lankás tájait?

S mint megnyílt értelembe az ige,
alászállhatok rejtelseibe!...

Vérköreid, miként a rózsabokrok,
reszketnek szüntelen.
Viszik az örök áramot, hogy

orcádon nyíljon ki a szerelem
s méhednek áldott gyümölcse legyen.

Gyomrod érzékeny talaját
a sok gyökerecske át meg át
hímezi, finom fonalát
csomóba szőve, bontja bogját –
hogy nedűid sejtje gyűjtse sok raját,
s lombos tüdőd szép cserjéi saját
dicsőségüket susogják!

JUDIT: *(Kopogó női léptek a lépcsőn, ajtócsikordulás. Halljuk, majd látjuk az ajtón belépőt)* Jó estét kívánok.

FERI: Jó estét, Judit.

PALI: Kezicsókolom, Judit. Milyen jól néz ki.

JUDIT: Csúfolódik velem?

PALI: Isten mentsen! Komolyan gondolom. Hamuszürkének vártam azok után, amiken keresztülment, és most szép arcát kipirulva látom.

JUDIT: Mivel föl kellett baktatnom a harmadik emeletre. Ebben a tornában pirultam ki, a lépcsőmászásban.

FERI: Attilát hol hagyta?

JUDIT: A lépcsőházban eszébe jutott, hogy itthon semmi étel nincsen. Még tej sem meg kenyér sem. Viszont most pénze van, és az ég a zsebében. Elment a Nyugatihoz valami harapnivalóért. Megvárják?

PALI: Ami engem illet, nekem ma estére nincs más programom.

FERI: Rózi a mamájánál van, tehát én is ráérek. Hisz azért jöttünk, hogy magukkal legyünk.

JUDIT: Attila annyi ételt hoz majd, még nem tudom, miket, hogy jut mindannyiuknak. Bár én, a gyomormosás után, nem vagyok éhes, inkább émelygek.

PALI: Igyon egy pohár vizet.

JUDIT: *(Kinyitja a csapot, iszik)* Ez jólesett. Menjünk beljebb, a szobában legalább egynek kényelmesebb. Ide üljenek: maga, Pali, az ösztövére karosszékre, talán nem derogál ez egy Ignótusnak; maga meg, Feri, üljön nyugodtan az ágyra. Tüstént eltakarítom róla az esernyőket. Attila rakta őket halomba, az ágy tetejére – ő igen rendetlen.

FERI: Kivéve a verseiben, ott rend van. A sorok között, a gondolatok között.

JUDIT: Ne is mondja. Igen, régebben szívemhez szóló rend volt minden költeményében. Büszkén szavaltam: „Mondd, mit érlel annak a sorsa, akinek nem jut kapanyél”, meg azt, hogy „Döntsd a tőkét, ne siránkozz”, de most olyan távoli mezőkre utazott, ahová nem tudom követni, s ahol nem nekem szedi a vadvirágokat.

PALI: Majd szed magának is, előbb-utóbb.

JUDIT: Ezek után? Soha többé. Velem él és más nőbe szerelmes. Ahhoz írt verset. Verssel vallott szerelmet.

FERI: A költő szerelme szalmaláng – ő írta, Attila –, azért oly mohó és falánk.

JUDIT: És közben engem emésszen a fene?

PALI: De hát valójában mi történt? Köztük talán semmi. Nem tudjuk, Attila szerelme viszonzott vagy viszonzatlan-e. Mindössze egy vers árulkodik.

JUDIT: Egy vers? De milyen vers? Akármilyen elfogult vagyok, látnom kell, hogy ez a bizonyos Óda csodálatosan nagy vers, és nekem egy kézlegyintésem sincs benne. Ez a vers egy ébrenléti álom, és én – hiába keresem – nem találom magam benne. Ezt érdemlem meg annyi év *szolgálata* után? Mostam, vasaltam, foltoztam ingét, gatyáját, mindig volt tiszta, rendes ruha, amit magára vegyen. Dolgoztam rá, látástól vakulásig, zsebpénzzel tömködtem, amikor munkája nem volt – és többször nem volt, mint volt –, fizettem a villanyszámlát, a házbért, szabad időmben felléptem, verseit szívből szavaltam, s most itt a köszönet. Az Óda valami nagysádnak vagy csemendének, az Úristen tudja, milyen nőnek szól, akit Lillafüreden, a Palota szállóban szedett fel, amíg én az esernyőket csináltam itthon, vagy a zokniját stoppoltam.

FERI: Ne legyen felháborodva, kedves Judit. Lehet, hogy ezt a verset egy idegen nő jelenléte váltotta ki Attilából, de ennek benne kellett fornia már jó ideje, mint lávának, azaz magmának a vulkán mélyében. Ez a szerelem himnusza, minden nő himnusza, így a magáé is.

JUDIT: Minden nőé, csak az enyém nem! Ahhoz írjon himnuszt Attila, aki a gatyáját mossa! Hazajött a konferenciáról este későn, lefeküdt az ágyba, aludt – szokása szerint – délig. Én reggel fölkeltem, kitakarítottam, teát főztem, aztán levettem a zakóját a szék támlájáról, hogy kikeféljem, és megtaláltam benne, a jobb zsebében a kéziratot. Olvastam, repestem, mert reméltem. A hosszú, szakaszos költeményben hátha megtalálom magam. Egy szakasz,

kettő, három, négy, öt, hat. Tulajdonképpen csak azzal a mellékdallal szakadt rám az ég. Megy a vonat, és ő megy a nő után.

PALI: És aztán bevette a mérget.

JUDIT: Ekkor és ezért.

ATTILA: *(Lépései kopognak a „lépcsőn”, nyikordul az ajtó, bejön, az asztalra dob egy élelmiszeres csomagot)* Egyétek és vegyétek, nem az én testem.

FERI: Debreceni.

PALI: Bucikkal, mustárral.

JUDIT: Kovászos uborka.

ATTILA: *(Kiveszi a zsebéből, az asztalra koppintja)* és négy kisüveg sör. *(Isznak, falatoznak)*

ATTILA: Judit, kérlek, te is egyél.

JUDIT: Megpróbálok. De minek.

PALI: Attila, a te gyomrod hogy áll? Rendbehozta az a Rapaport?

FERI: Jellemző rád, Attila. Gyomorfájásodat pszichiáterrel akarod kikezelteni ahelyett, hogy belgyógyászhoz mentél volna.

ATTILA: Szó ami szó, a Rapaport nem hozott rendbe. Azaz ki tudja. Olykor egy falatot sem tudok lenyelni, olykor meg fölfalnék egy hentesüzletet.

FERI: Nosza, rajta. Kezdd a második debrecenivel, mihez ugyancsak jó étvágyat kívánok.

ATTILA: *(Téle szájjal)* „Dagadt hentes bárdja vágjon át, tátott hátadba hulljon be a hó...”

PALI: *(Téttetett rémület)* Csak nem nekem mondod ezt?

ATTILA: *(Már lenyelte a falatot)* „Te kézrebbentő hülye elnyomó.”

PALI: Jó volt a kolbász, minőségi.

FERI: Kicsit csípős volt. Hát... gyere Palikám, későre jár, engedjük Juditot, Attilát lefeküdni.

PALI: Szép jóccakát kívánunk!

FERI: *(Kinyitják az ajtót, onnan visszaszól)* Attila, holnap látni szeretnék a Centrál kávéházban. Úgy hallottam Kosztolányitól, hogy Babits már nem haragszik rád, habár talán meg sem bocsáthat teljesen. Mindenesetre ezt jó tudnod a Nyugat szempontjából. Az, ki egykor a-t mondott a „Nincsen apám” versével, most hangsúlyozott b-t mondhat az Odával. Érted?

ATTILA: Igyekszem megérteni.

(Ajtócsukódás, ketten elmennek)

JUDIT: *(Holmikat válogat)* Jézus Máriám, nincs tiszta inged holnapra.

ATTILA: Egy kommunista ne jézusmáriázzon.

JUDIT: Hanem mosson, mi? Rögtön, amint a kórházból hazatért. És szárítsa meg minutumban és vasalja ki, amit kimosott.

ATTILA: Mert csak négy ingem van. Persze nem törik le a nem létező karikagyűrű az ujjamról, ha egy nap viseltes ingben jelenek meg a kávéházban. Németh Andor inge gyakorta szutykos is.

JUDIT: Mert nem róla kell példát veyél, hanem Kosztolányiról, aki mindig olyan, mintha skatulyából húzták volna ki. Még otthon, a lakásában is olyan volt, amikor múltkor náluk voltunk vacsorán. Az az elegancia is nyilván az Ilonka dolga volt.

ATTILA: *(Csorog a víz)* Látom, máris mosol, mint a mama. Az is vagy, anyapótló. De csak annyi vagy. Mikor hívtál utoljára magadhoz az ágyba? Agyondolgozod magad, hogy ne kelljen engem szeretned.

JUDIT: Szeretni és szeretkezni két különböző dolog. Szerettelek és szeretlek, holott fáradt a testem a szeretkezésre.

ATTILA: Egyszer odáig is elmentél fáradtságodban – csak azért, hogy békén hagyjalak –, hogy kurvához küldtél.

JUDIT: Sajnálom. Igazán. Ám nem mentél el a kurvákhoz mégsem.

ATTILA: Mert lélektelen dolog. Úgy kezdtem a nemi életet, egy lotyóval, emlékéttől viszolygok azóta is. Persze pénzem sem volt a fizetett szerelemre.

JUDIT: És most olyan nőre vágyol, aki szakadatlanul és ingyen befogad, télen, nyáron, őszidőben.

ATTILA: Igen. És tavasszal is.

JUDIT: El akarsz menni?

ATTILA: El. Holnap reggel.

JUDIT: Emlékezz, kérlek. Volt, mikor remek volt együtt. A munkáson otthonban. Május elsején. A Duna-parton. A kisszínpadon, ahol egymást váltottuk. A barátok között, kik a szocializmus hajnalát várták. És este otthon, az ágyban. Még az ágyban is.

ATTILA: A díványon. Én azon aludtam, mert ketten nem fértünk el az ágyban. Egy szeretkezés után már hessegettél el, le, vissza a díványra. És egyszer egy darabig azzal hitegettél, hogy gyereünk lesz.

JUDIT: Rosszul tettem. Bocsáss meg.

ATTILA: Ó, már régen megbocsátottam. Csupán feledni nem tudok. Mindenre emlékszem, élesen, fájón.

JUDIT: Jóra, rosszra egyaránt? A pörköltre, amit igencsak szeretél, amikor volt annyi pénzünk, hogy húst vegyünk? A pogácsára, amire esküdtél, s beemeltél egyvégtében nyolcat?

ATTILA: Ha verset írok, a jóra is emlékszem, mert olyankor legyőzőm a bennem kavargó rossz emlékeket. Egyébként feltolul bennem a szennyes memóriák gennye.

JUDIT: Én azért nem voltam olyan. Nem szennyes. Nem gennyes.

ATTILA: Nem voltál olyan. Nem olyan voltál. De makrancosságod elkezdte férfiségemet. Férfiasságomat.

JUDIT: És ha ezentúl másként lenne? És ha visszatalálnánk oda, ahol együtt elkezdtük? Ha nem futnál az Ódás nő után, hanem megmaradnál mellettem? Többet pihennénk, leeresztenénk egy kicsit, összeédesednénk megint.

ATTILA: Veled, aki nemrég a társaságban is megaláztál? Veled, aki Szántó elvtárs emléke, ágyéka árnyékának áldozol? Nem. Mint fiú és lány ezt a játszmát befejeztük.

JUDIT: De hát több vagyok, több voltam neked, mint szeretőd.

ATTILA: Néha kevesebb.

JUDIT: Néha kevesebb. Mert gondodat kellett viselnem, mint egy gyereknek.

ATTILA: Fejemhez vágod, hogy nem nőttem föl, hogy valójában nem vagyok felnőtt?

JUDIT: Nem vágok a fejedhez semmit, csak azt, hogy életterlen vagy. Még szükséged lesz rám. Ha elmész, *(kiabálva)* vissza fogod könyörögni magad.

IV.

Zene

ATTILA: az örök anyag boldogan halad
benned a belek alagútjain
és gazdag életet nyer a salak
a buzgó vesék forró kútjain!

Hullámzó dombok emelkednek,
csillagképek rezegnek benned,
tavak mozdulnak, munkálnak gyárok,
sűrög millió élő állat,
bogár,
hínár,

a kegyetlenség és a jóság:
nap süt, homályló északi fény borong –
s tartalmaidban ott bolyong
az öntudatlan örökkévalóság.

Mint alvadt vérdarabok,
úgy hullnak eléd
ezek a szavak.
A lét dadog,
Csak a törvény a tiszta beszéd.
De szorgos szerveim, kik újjászülnék
napról napra, már fölkészülnek,
hogyan elnémuljanak.

De addig mind kiált –
Kit kétezer millió embernek
sokaságából kiszemelnek,
te egyetlen, te lágy
bölcső, erős sír, eleven ágy,
fogadj magadba!...
(Milyen magas e hajnali ég!
Seregek csillognak érceiben.
Bántja szemem a nagy fényesség.
El vagyok veszve, azt hiszem.
Hallom, amint fölöttem csattog,
ver a szívem.)

MÁRTI: Hát eljöttem, mert hívtam, hogy a Lillafüreden hozzám írt,
nekem szóló verset elolvassa. Persze, a levelében el is küldött egy
gyöngyírással lemásolt példányt, de egy vers – így maga – csak el-
mondva az igazi. Ha az mondja el, aki írta. És a helyet is jól vá-
lasztotta ki a versmondáshoz, a Ruszwurm cukrászda elé kitett
kisasztalt, ahol a maga hangját csak az hallhatja jól, akihez közel
hajol. S ez most én vagyok. Szép hangja van, Attila, dallamos, és
azt mondanám: igen szépen olvas, de lám, nem olvas, kívülről
tudja, kívülről mondja az Ódát.

ATTILA: Elmondtam magának a vers egészét, kivéve a legutolsó szakaszt,
a legszemélyesebbet, a mellékdalt. Erre akkor kerül sor majd, amikor
megtudom, kifürkészem a maga alig kifürkészhető szándékát.

MÁRTI: Kifürkészi? De hát semmiféle szándékom nincsen azon túl, hogy szép vasárnap délután van, amikor nagyon jó itt meginni egy kávét és megenni a krémeslepényt.

ATTILA: Már alig várja?

MÁRTI: Már alig várom. *(Szótlán pincér elébük tesz két kávét, két krémeset)* Lám, itt is van. *(Megkóstolják mindkettőt, aztán Attila benyeli krémesét)* Ha nem bántom meg, Attila, nem lett volna jobb megenni falatonként? Maga egyből beemelte a krémeslepényt.

ATTILA: Mert nem volt túl nagy... meg... ma először ettem.

MÁRTI: Nem ebédelt, nem is reggelizett?

ATTILA: Nem. A reggeli idejét – ha volt is – átaludtam, ebéd, ahol lakom, ott nem volt. Az egyik nővérem messze járkal, a másik már megebédelt akkorra, amikor odaértem. Szégyeltem volna utóebédet kérni.

MÁRTI: Úgy. De hát akkor miért nem ment el egy étterembe? A legtöbb nyitva van vasárnap is.

ATTILA: Fogóban volt a pénzem. És spóroltam erre a délutánra.

MÁRTI: Most sincs rendes állása? Mi lett azzal az ajánlattal a bankban? Levelező?

ATTILA: Nem jött be. Viszont, amint tudja, írok verseket, cikkeket. Elküldöm magának, amit a Népszava lehozott. Megbízatást fogok kapni néhány fordításra és egy antológiára is. Egyszóval csurran-cseppen.

MÁRTI: Még Lillafüreden azt mondta nekem valaki, hogy maga a legtehetségesebb fiatal költő Magyarországon. És ezt, amennyire én szerény eszemmel meg tudom ítélni, az Óda alapján igazolva látom. De azt is tudom, hogy a költészetből nem lehet megélni. Nem lehet lakást bérelni, villanyszámlát fizetni, nem lehet családot alapítani. Egy férfinak rendes állás, biztos jövedelem kell és olyan életforma, amely mellett biztonságban érezheti magát egy egyszerű nő, amilyen én vagyok.

ATTILA: Már, mindezt én is tudom. Az én szerencsétlen életem eddig zsákutcába, zsákutcákba vezetett engem. Egy ilyen zsákutóból kivezető út a hatalmas s mindent elsöprő szerelem, ami lendületet ad, és mint a dinamó, állandóan föltöltődő energiát biztosít. Nem lehet kétsége afelől, hogy határtalanul szeretem magát, és most arra kérem: higgyen is nekem. Higgye el, hogy ha a maga kezét foghatom, állandó állást szerzek, ahol kitartóan fogok dolgozni, s a munka kényszere lehántja rólam a későn fekvés és a délig alvás szokását.

MÁRTI: Attila, úgy emlékszem lillafüredi beszélgetésünkéből, hogy maga nyelveket is tud.

ATTILA: Igen. Németül meg franciául. Latinul is valamelyest, de hát az holt nyelv. Ha kell, az olasszal is elboldogulok.

MÁRTI: És melyiket kedveli legjobban?

ATTILA: A franciát. Villont fordítottam, franciául verset is írtam. Meg is jelent Párizsban.

MÁRTI: Nem kaphatna most itthon egy franciatanári állást vagy magántanítói elfoglaltságot?

ATTILA: Kapok időnként megbízást kereskedelmi levelek lebonyolítására. Ezt megcsinálom, de tanárkodni nem volna türelmem. Valamikor volt, ma már nincs. *(Fölugrik)*

MÁRTI: Álljon meg, Attila. Üljön vissza. Ha nincs pénze, ne költson virágra!

ATTILA: *(Egy virágárus lánynak)* Azt az egy szál piros rózsát, kedvesem... Mennyi?... Hogy hetven fillér... Tartsa meg a visszajáró pénzt.

MÁRTI: A virág nagyon szép, akárcsak a vers.

ATTILA: Illik a selymes barna hajához, vagy a fehér keblén a fehér blúzára. Feltűzhetem? *(Megcsikordul a szék)*

MÁRTI: Majd én, majd én... Tudja, a virággal azonosulni tudok, a versben szereplő nővel nemigen.

ATTILA: Miért nem?

MÁRTI: Nézze. Már a vers kezdetén *lány emlékről* beszél. Mintha túl nagy volna a mellem, vagy nem viselnék melltartót.

ATTILA: Ezzel csupán azt akartam kifejezni, amit érzek, hogy alakja kíváncsú, keble asszonyos.

MÁRTI: Jó, ez még megjárja. De később, a vers vége felé vagy a közepén túl azt írja, hogy mozog bennem az elhasznált anyag. Már-mint a bélsár meg a pisi. Igaz, maga valamivel szebben mondja, de akkor is, való az ilyesmi egy versbe, és pont abba, ami rólam szól?

ATTILA: A maga kedvéért, bár nem szoktam soha ilyesmit csinálni, átírom ezt a részt, mielőtt a költeményt megjelentetném. Jó lesz?

MÁRTI: Ezt nem kívánhatom. Tulajdonképpen meg vagyok illetődve és szégyellem is magam.

ATTILA: Miért?

MÁRTI: Azért, hogy nem vagyok méltó a verséhez. Azért, mert nem értem a mélységeit. A szárnyalása még csak fel-felkap engem is, de én a magasságokból lekíváncozom. Nem tudok az a nő lenni,

akit maga megverselt, és akit oly erősen megkíván. Akire annyi feladatot ró. Hogy anya is legyen meg szerető is, sőt, ha jól értem, egyszerre. Ezekből a szerepekből egy is sok, hát még egyszerre kettő. Habár mostoha anyát mond. Ez mit jelent?

ATTILA: Édes mostohát mondok. Ez annyit jelent, hogy nem vérferőzésre gondolok, hanem egy anya-helyettes szeretőre, aki nem vérrokon. Aki megvigasztal, ha elcsüggedek, és nekem adja ölének jutalmát, ha megkívánom.

MÁRTI: Sok. Én egykor háziasszony szeretnék lenni egy önálló, erős férfi mellett, akinek nem kellene különösebb támaszok, sőt támaszul szolgálnak. Attól tartok, hogy az én tükrömben nem a magafajta férfi képe ragyog, mint ahogy nem én vagyok az a nő, aki a maga versében tündököl. A versben egy álomkép van, valakié, aki hol túl szép, hol meg túl illetlen részleteket tudunk meg róla. Én csak egy egyszerű, normális nő vagyok, Marton Márti.

ATTILA: És én bolond?

MÁRTI: Ezt nem mondtam. Csak...

ATTILA: Csak nem tud viszonyszeretni, igaz?

MÁRTI: Mint barátot igen. Édes mostohaként nem. Tehát nem vagyok magához való.

ATTILA: Mindazonáltal elmondom magának az Óda utolsó szakaszát, érezze meg, mi az, ami be nem teljesedhet:

(Mellékadal)

(Visz a vonat, megyek utánad,
talán ma még meg is talállak,
talán kihűl e lángoló arc,
talán csendesen meg is szólalsz:

Csobog a langyos víz, fürödj meg!
Íme a kendő, törülközz meg!
Sül a hús, enyhítse étvágyad!
Ahol én fekszem, az az ágyad.)

MÁRTI: Attila, ne érezzen keserűséget. Maga olyan, mint az a láng, amiről írt: megperzsel. Maga nemcsak kivételes költő, hanem vonzó férfi is: a keze erős, a karja izmos, fekete haja hullámos, bajsa sűrű, de ápolt, mozdulatai olyan vonzóak, hogy szeretném

magát megölelni. Érzékeimmel vonzódok magához, józan eszemmel nem. Attól félek, hogy magából hiányzik az otthonteremtés képessége.

ATTILA: Én másképpen mérem magam. A mindenséggel.

MÁRTI: Jó. Hát akkor fizessünk.

ATTILA: (*Pénze peng az asztalon*) Három pengőm maradt... a számla három harminc.

MÁRTI: Kiegészítem egy ötvenfilléressel.

Zene

(Vége)

(*Tiszatáj*, 2005/5.)

KABDEBÓ TAMÁS 1934-BEN SZÜLETETT BUDAPESTEN. VERSET, PRÓZÁT ÉS ESSZÉT IS ÍR. JÓZSEF ATTILA-DÍJAS.